

TRT ÇOCUK E- KİTAPLIĞI 3-5 YAŞ ARASI ÇOCUKLARA YÖNELİK ELEKTRONİK KİTAPLAR TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE NE KADAR DUYARLI?¹

HOW AWARE ARE THE ELECTRONIC BOOKS IN TRT CHILD E-LIBRARY FOR CHILDREN BETWEEN 3-5 YEARS OLD ABOUT GENDER EQUALITY?

Emel ÇELİKOĞLU
Mili Eğitim Bakanlığı
Okul Öncesi Öğretmeni
emelcelikoglu@hotmail.com
ORCID: 0009-0006-0376-9984

Mine KOYUNCU ŞAHİN
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Okul Öncesi Eğitimi ABD
mine_kync@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9626-6134

ÖZ

ABSTRACT

Geliş Tarihi:
12.01.2024

Kabul Tarihi:
25.07.2024

Yayın Tarihi:
25.09.2024

Anahtar Kelimeler
Çocuk Edebiyatı,
Okul öncesi,
Dijital Kitaplar,
Toplumsal Cinsiyet
Eşitliği

Keywords
Children's Literature,
Preschool, Digital
Books, Gender
Equality

Bu çalışmada Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) Çocuk Elektronik Kütüphanesi'ndeki kitapların toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda TRT Çocuk E-Kütüphanesi'nde bulunan "Hayatın İçinden" kategorisindeki 3-5 yaş grubuna hitap eden 34 dijital hikâye incelenmiştir. Çalışma, nitel bir araştırma olup, verilerin toplanmasında doküman inceleme formu kullanılmıştır. Kitaplardaki kadın ve erkek karakterlerin görünürlüğü incelendiğinde, 355 kadın, 737 erkek olduğu; erkeklerin daha çok ön planda tutulduğu saptanmıştır. Kadın ve erkekler meslekler açısından incelendiğinde kadınlar 10 farklı meslek türünde gösterilirken; erkekler 30 farklı meslekte gösterilmiştir. Dış görünüş ve aksesuarlar/kişilik özellikleri incelendiğinde kadın ve erkeklere atfedilen kalıp yargıların dışına çıkmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak TRT Çocuk E-Kitaplığı'ndaki kitaplarda toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun olmayan bulgulara rastlanmıştır ve bu konuda; e-kütüphanedeki kitaplar uzmanlar tarafından incelenerek üstünde toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun gerekli düzenlemeler yapılabileceği, çocuk kitapları basımı yapan yayınevlerinin TRT Çocuk E-Kütüphanesi çatısı altında bir araya gelerek resimli çocuk kitapları niteliklerine uygun kitapların çocuklara ulaşması konusunda birlikte çalışabileceği gibi önerilerde bulunulmuştur.

In this study, it is aimed to examine the books in the Child's Electronic Library of the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) in terms of gender equality. For this purpose, 34 digital stories that appeal to the 3-5 age group in the category of "Through Life" in the TRT Child E-Library were examined. The study is qualitative research and a document review form was used to collect data. When the visibility of male and female characters in the books is examined, it is found that 355 women and 737 men; it was found that men were more prominent. When women and men are examined in terms of occupations, women are shown in 10 different occupations; men are shown in 30 different occupations. When the appearance and accessories / personality traits are examined, it has been determined that the stereotypes attributed to men and women are still there. As a result, findings inconsistent with gender equality were found in the books in the TRT Child E-Library. Suggestions have been made that the books in the e-library can be reviewed by experts and necessary arrangements can be made in accordance with gender equality, and that publishing houses that publish children's books can come together under the roof of TRT Child E-Library and work together to reach children with books that are suitable for the qualities of children's picture books.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1418823>

Atıf/Cite as: Çelikoğlu, E. & Koyuncu Şahin, M. (2024). TRT Çocuk E- Kitaplığı 3-5 yaş arası çocuklara yönelik elektronik kitaplar toplumsal cinsiyet eşitliğine ne kadar duyarlı?. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(3), 973-991.

¹ Bu çalışma, ilk yazarın Okul Öncesi Eğitimi Tezsiz Yüksek Lisans Araştırma Projesi dersi kapsamında üretilmiştir

Giriş

Çocuk eğitiminde, özellikle erken çocukluk eğitiminde edebiyatın ve kitapların öneminin anlaşılması uzun zaman almıştır. Erken çocukluk, insan hayatında kısa bir dönem olarak kabul edilse de etkileme ve şekillendirme açısından önemli bir dönemdir. Kitaplar, bir çocuğun gelişiminin tüm alanlarında kalıcı bir etkiye sahip olabilir. Kitapların en ilgi çekici olduğu erken çocukluk döneminde, çocuklara yaşlarına ve gelişimlerine uygun eserler verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Uygunsuz kitaplar çocuklara yarardan çok zarar verebilir. Bununla birlikte, bir çocuğa merak uyandıran karakterler, olaylar, resimler ve görsel öğeler içeren bir kitap vermek, onun kitaba olan ilgisini artırır (Güleç ve Geçgel, 2012).

Yörükoğlu'na (1985) ve Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği (ÇGYD) "Yılın En İyi Resimli Öykü Kitabı" ölçütlerine göre kitaplar; yazınsal ve görsel nitelik bakımından; çocuğa göre, evrensel ve insani değerleri yücelten, didaktiklikten uzak, yaratıcı, hayal gücünü zenginleştirici, dilinin çocuklar tarafından anlaşılır, uzun betimlemelerin olmadığı, farklılıklara saygılı, önyargısız, duyuları yeterince kullanan, görsel estetiğe sahip, kadın ve erkek karakterlerin orantılı bir şekilde resmedildiği özelliklerde olmalıdır.

Çocuklara toplumsal cinsiyet açısından eşitlikçi bir erken çocukluk eğitimi sağlamak, yetişkinliklerinde hak ve sorumluluklara eşit erişimlerini sağlama yolunda önemli bir ilk adımdır (Marshall vd., 1999). Toplumsal cinsiyet kavramı, erkeklerin ve kadınların niteliklerindeki farklılıkları ayıran ve buna göre erkeklerin ve kadınların rol ve sorumluluklarına atıfta bulunan sosyal ve kültürel bir yapıdır. Dolayısıyla cinsiyete dayalı roller ve diğer nitelikler zamanla ve farklı kültürel bağlamlara göre değişmektedir. Toplumsal cinsiyet hem kadınların hem de erkeklerin (kadınlık ve erkeklik) özellikleri, yetenekleri ve olası davranışlarıyla ilgili beklentileri içerir. Bu kavram, yaygın olarak paylaşılan uygulamaların cinsiyetler arasındaki farklılıkları nasıl meşrulaştırdığını analiz etmede önemlidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların ve erkeklerin tüm potansiyellerini, insan haklarını ve onurlarını gerçekleştirmeleri ve ekonomik, sosyal, kültürel ve politik kalkınmaya katkıda bulunmaları (ve bundan yararlanmaları) için eşit koşullara, muameleye ve fırsatlara sahip olmalarıdır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin benzerliklerine/farklılıklarına ve oynadıkları rollere toplum tarafından eşit değer verilmesidir. Kadınların ve erkeklerin evde/toplumda tam ortak olmaları esasına dayanmaktadır (UNICEF, 2017).

Çocuk kitapları, toplumsal cinsiyet ideolojileri ve senaryoları da dahil olmak üzere, egemen kültürün ideolojilerini, değerlerini ve inançlarını sunabilmektedir. Dolayısıyla çocuklar okumayı öğrenirken kültürü de öğrenirler. Okumayı öğrenmek, sosyalleşme sürecinin bir parçasıdır ve kültürün nesilden nesile aktarıldığı önemli bir mekanizmadır (Batmaz, 2021).

Çocuk edebiyatında basılı kitapların yanında teknolojik ilerlemelerle birlikte elektronik kitaplar da oldukça popüler olmaya başlamıştır. E-kitapların farklı tanımları vardır ve zaman zaman kavram karmaşası yaşanmaktadır. En geniş anlamıyla e-kitap, "metin, resim, film ve ses gibi ortam biçimlerini bu ortamda kullanılan çeşitli protokoller ve yazılımlar üzerinden görüntüleyen ve kullanan bilgisayar" olarak tanımlanabilir (Akyüz ve Akbaytürk, 2006:9).

Bir e-kitap, bir bilgisayar veya özel olarak tasarlanmış bir el aleti tarafından okunabilen/görüntülenebilen ve basılı baskının tüm özelliklerini (kâğıt hariç) içeren ancak ses, video, film ve multimedya ile dijital formata dönüştürülebilir bir medya formatıdır ve etkileşimli bağlantılardır (De Jong, 2003). İlk örnekleri 1970' li yılların başlarında ortaya çıkan e- kitaplar ilk günden beri sürekli evrilmiş, içeriğin zengin bir biçimde tasarlanabildiği PDF ve diğer formatlardaki kitaplardan etkileşimli e-kitaplara doğru bir dönüşüm geçirmiştir (Bozkurt ve Bozkaya, 2013). İki binli yılların gelişimine bakıldığında, sürekli olarak yeni yazılım ve donanımların piyasaya sürüldüğü ve e-yayıncıların ve e-kitapların artması nedeniyle e-kitaplara olan talebin arttığı, hızlı tempolu, oldukça rekabetçi bir e-kitap endüstrisi ortaya çıkmıştır. E -kitaplar bir devrin başlangıcıdır (Önder, 2010). Çocuklara yönelik e-kitap uygulamalarının sertifikasyonu için gereken ilk özellikler, geleneksel resimli çocuk kitaplarıyla aynıdır. Çocukların güzellik anlayışını geliştiren güzel hikayeler ve çizimler bu kitaplarda yer almaktadır. Ancak e- kitap uygulaması bunun ötesine geçmektedir. Uygun yerlerde abartıya kaçmadan kullanılan etkileşimli öğeler, teknik olarak kusursuz çalışan yazılımlar, kullanıcıların kolayca gezinebileceği arayüz tasarımı, motive edici müzik ve ses öğeleri uygulamanın temel öğeleridir (Ersan, 2016).

Dijital kitaplarla ilgili; basılı kitapları e- kitaplara dönüştürme (Çatal, 2008), e- kitapların çocukların gelişimi üzerine etkililiği (Odabaş, 2009), basılı kitaplar ile e- kitapların karşılaştırılması (Kirişçigil Doğan, 2012), e- kitapları tasarlarken uyulması gereken kuralların belirlenmesi (Demirel Uzun, 2019), okul öncesi çocukları için

işitsel işleme becerilerini değerlendirmek için e- kitaplar geliştirilmesi (Küçüköğlü, 2020), çevresel sürdürülebilirlik konusunda e- kitapların etkililiği, (Akkaya Alıcı, 2022) ve TRT Çocuk E- Kütüphanesi uygulamasının kullanılabilirliğinin (Yıldız Taşdemir ve Ata Doğan, 2023) ele alındığı pek çok çalışma yapıldığı belirlenmiştir.

Okul öncesi döneme ait basılı çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliğine dair pek çok araştırma yapıldığı görülmüştür (Köseler, 2009; Gökmen, 2017; Kaynak 2017; Yener, 2020; Batmaz, 2021; Şahin, 2021; Çelikten, 2022). Bu araştırmaların sonucunda ödüllü kitaplarda ve cinsiyet eşitsizliğine tepki olarak yazılmış kitaplarda belirgin bir şekilde cinsiyet eşitliğine önem verildiği (Yener, 2020) tespit edilmiştir. Bunun dışında rastgele seçilerek yapılmış olan araştırmaların genelinde okul öncesi döneme ait hikâye kitaplarında aynı hassasiyetin gösterilmediği ortaya çıkmıştır (Batmaz, 2021; Şahin, 2021). Fakat dijital kitaplarda toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine sadece bir araştırmaya rastlanılmıştır İlkokul çocuklarına yönelik olan Okuyan Balık Dijital Kütüphanesi'ndeki e-kitaplar; karakterlerin giyimleri, meslekleri, kullandıkları eşya/ oyuncaklar, renkler bakımından incelenmiş ve bu açılarından kalıplaşmış geleneksel cinsiyet rollerinin ön planda olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında karakterlerin cinsiyetleri, resmedildikleri mekanlar açısından toplumsal cinsiyet eşitliğini destekler özelliklerde olduğu da araştırma sonuçları arasında yer almaktadır (Şeren vd. 2022). Dijital kitaplarla ilgili yapılan literatür taraması sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliği açısından sadece ilkökul düzeyinde bir araştırmaya rastlandığı okul öncesi düzeyindeki dijital kitaplarda toplumsal cinsiyet üzerine herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle alanda daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuk Edebiyatı yazarlarından, okul öncesi çocukları için yazılmış kitapları; kadın ve erkek cinsiyet rollerinin nasıl tasvir edildiği ve evrensel ölçüğe uyup uymadığı açılarından ele alarak literatüre katkı sağlamaları beklenmektedir (Sever, 2012: 693). Çünkü çocuklara doğumlarından itibaren ayırım yapılmayan, herkesin eşit şartlar altında yaşadığı bir dünya sağlanabilmesi için çeşitli düzenlemelerin yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunların başında da çocukların toplumsallaşmayı öğrendiği, kendilerine rol model aldıkları karakterlerle tanıştıkları kitapların gözden geçirilerek eşitlik ilkelerine göre yeniden düzenlenmesi gerekli görülmektedir. Bu bilgiler ışığında ilgili alanyazına katkı sağlamak amacıyla Türkiye'deki en geniş dijital kütüphanelerden biri olan TRT Çocuk E- Kütüphanesi "Hayatın İçinden" kategorisindeki 3- 5 yaş grubuna hitap eden e- kitaplar, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkeleri göz önüne alınarak aşağıdaki amaç ve alt problemler doğrultusunda incelenmiştir.

1. TRT Çocuk e- kitaplığındaki "Hayatın İçinden" kategorisindeki resimli çocuk kitaplarında kahramanlar, en çok hangi cinsiyet özelliğini taşımaktadır?
2. TRT Çocuk e- kitaplığındaki "Hayatın İçinden" kategorisindeki resimli çocuk kitaplarında mesleklerin dağılımı, kadın ve erkek karakterlere göre nasıldır?
3. TRT Çocuk e- kitaplığındaki "Hayatın İçinden" kategorisindeki resimli çocuk kitaplarında kişilik özellikleri, kadın ve erkek karakterlere göre nasıldır?
4. TRT Çocuk e- kitaplığındaki "Hayatın İçinden" kategorisindeki resimli çocuk kitaplarında aksesuar ve dış görünüş, kadın ve erkek karakterlere göre nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Çalışma doküman inceleme formu ile yapılmış temel bir nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Nitel araştırmanın seçilme nedeni belli bir kategori altında yer alan çocuk kitaplarının derinlemesine incelemenin önemli olduğunun düşünülmesidir. Buradaki amaç diğer çocuk kitaplarına genelleme yapmak değil, incelenen çalışma grubunun özelliklerini derinlemesine betimlemektir. Bu amaçla TRT Çocuk Elektronik Kütüphanesi'nin "Hayatın İçinden" kategorisinde yer alan kitaplar toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir.

Veri Toplama Yöntemi

Veriler toplanırken çalışma grubunda yer alan kitaplar en az iki kez okunmuştur. Toplamda iki aylık bir süreç sonunda verilerin tamamı toplanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Kitapların inceleme aracının belirlenmesinde uzman görüşlerine başvurulmuştur. Kitapların toplumsal cinsiyet açısından incelenmesindeki ölçütler belirlenirken hem uzman görüşlerinden hem de Çocuk ve Gençlik Derneği (ÇGYD) Yılın En İyi Resimli Öykü Kitapları Ölçütleri'nden (ÇGYD, bt) faydalanılmıştır. Uzman görüşleri sonucunda kitapların 4 ayrı kategoride (cinsiyet, meslek, kişilik özellikleri, kullanılan materyal/aksesuarlar) incelenmesi kararlaştırılmıştır. Çocuk ve Gençlik Derneği (ÇGYD) Yılın En İyi Resimli Öykü Kitapları Ölçütleri'nden (ÇGYD, bt) toplumsal cinsiyetle ilgili olanlar inceleme formunda yer alan ve dikkat edilen unsurlardır. Yılın “En İyi Resimli Öykü Kitapları Ölçütleri”, konu, dil, yaratıcılık (hayal gücü), karakterler, kurgunun niteliği ve görsel nitelik kategorilerinden oluşmaktadır. Ancak bu araştırmada sadece toplumsal cinsiyetle ilgili olan maddeler inceleme formuna dahil edilmiştir. Yılın En İyi Resimli Öykü Kitapları Ölçütleri (bt) arasından doküman inceleme formu için uygun görülen ve incelemede dikkat edilen maddeler aşağıda yer almaktadır.

- Geleneksel cinsiyet kalıplarını destekleyici ifade, deyiş veya söz öbeklerine yer vermemesi onun yerine kapsayıcı ifadeler kullanması (Örn; kız gibi ağladı).
- Herhangi bir grup kimliğine (Cinsel kimlik, etnik kimlik, sosyal sınıf, engel grubu, kültür vb.) karşı aşağılayıcı, ayrıştıracı ve şiddet içeren ifade içermemesi.
- Farklı cinsiyet, etnik köken, kültür, görünüş, sosyal sınıf ve engel durumuna sahip yetişkin, çocuk veya hayvan karakterlerin kitapta önyargısız bir şekilde ve stereotipik klişelere bağlı kalmadan temsil edilmesi (Örn; güçlü, problem çözen ve cesur kadın karakterler ve kibar, düşünceli, duygusal ve ilgi gösteren erkek karakterler).
- Kitapta yer verilen erkek ve kadın karakterlerin çocukların olumlu ve önyargısız cinsiyet kimlikleri oluşturmalarını destekleyici nitelikte olması.
- Adalet, eşitlik, saygı, çeşitlilik, doğruluk, barış, empati ve demokratik işbirliği gibi temalarda çocukları düşünmeye ve sorgulamaya iten bileşenlere yer verilmesi
- Konunun ve kitabın bütününe çocuğa göre olması ve değerleri ele alış biçiminin çocuğu zedeleyici olmaması (Örneğin, kadınların evde oturması ve erkeklerin ağlamaması gibi).
- Karakterlerin çocukların kendileriyle özdeşleştirebilecekleri nitelikleri taşıması
- Karakterlerin kimliklerinin farklı boyutları ile temsil edilmesi ve bir kalıba sokulmasının önüne geçilmesi (Örn; görme engelli bir karakterin sadece bu engeli üzerinden ele alınması veya anne figürünün sadece ev işleri ile uğraşan ve çocukları ile ilgilenen biri olarak gösterilmesi gibi örneklerden kaçınılması)
- Kitapta farklılıkları göz önüne serilen karakterlerin ortak evrensel değerler etrafında bir arada yaşama kültürüne örnek teşkil etmesi
- Kadın ve erkek karakterlerin orantılı bir şekilde kitapta resmedilmesi
- Kız ve erkek karakterlerin ev, spor salonu, şantiye gibi farklı bağlamlarda orantılı olarak resmedilmesi (Örneğin görsellerde mutfakta yemek yapan erkek karaktere, şantiyede çalışan kadın karaktere yer verilmesi gibi).
- Görsellerde kadın ve erkeklerin elinde bulunan materyal ve oyuncakların çeşitlilik göstermesi. (Kız çocuklarının araba, tamir aletleri, lego gibi oyuncaklarla oynarken erkek çocuklarının bebeklerle, mutlak araç gereçleri ile oynayabilmesi).

Araştırmanın Çalışma Grubu ve Örnekleme Yöntemi

Araştırmanın çalışma grubunu, TRT Çocuk e- kitaplığındaki “Hayatın İçinden” kategorisindeki 3-5 yaş çocuklarına yönelik 34 kitap oluşturmuştur. TRT Çocuk Kitaplık uygulaması okul öncesi ve ilkökul çağındaki çocuklar için geliştirilen, dijital bir kütüphane uygulamasıdır. Uygulamada “Hayatın İçinden”, “Meraklı Bilgin”, “Bizim Masallar”, “Doğanın Masalı” ve “Bizim Kahramanlar” başlıkları altında sınıflandırılmış kitaplar bulunmaktadır. Araştırmada amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Buradaki ölçüt, kitapların toplumsal yaşantıdan kesitler sunuyor olmasıdır. Araştırmadaki e- kitaplar, toplumsal cinsiyet

eşitliği üzerinden değerlendirileceği için toplumsal yaşantıdan kesitler sunan “Hayatın İçinden” kategorisi ile sınırlandırılmıştır. Böylece araştırmada toplumsal cinsiyete dair daha çok bulguya rastlanılacağı düşünülen “Hayatın İçinden” kategorisi beş kategori arasından tercih edilmiştir. Bu kitaplara ilişkin bilgilere Tablo 1’ de yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Kapsamında İncelenen Çocuk Kitapları

	Kitabın Adı	Yazar	Yayınevi
1.	Hoş geldin Oya	E. Ünal Şenler	Erdem Yayınevi
2.	Sevgiyi Görmek	E. Ünal Şenler	Erdem Yayınevi
3.	Mavi Gaki	Melike Günyüz	Erdem Yayınevi
4.	Yağz’ ın Doğum Günü	E. Ünal Şenler	Erdem Yayınevi
5.	Güneşli Günler	N. Aktaş Sönmez	Çilek Kitaplar
6.	Haydi Sevgi Örelim	Dr. Lina Dasuki	Çilek Kitaplar
7.	Mutlu Nasıl İyileşecek?	Gönül Simpson	Yeşil Dinozor Yayın
8.	Süper Ajan	Gönül Simpson	Yeşil Dinozor Yayın
9.	Saçlarını Kestirdim	Yıldız Çelik	Erdem Yayınevi
10.	Dinozor	Neşe Kınalı	Masal Seramik Yayınları
11.	Düş Gezgin	Gamze Özdemir	Nito Kitap
12.	Meslekler Çiftçi Mumu	N. Aktaş Sönmez	Hayat Okul
13.	Meslekler Bakkal Tosun	N. Aktaş Sönmez	Hayat Okul
14.	Meslekler Yazar Nana	N. Aktaş Sönmez	Hayat Okul
15.	Meslekler Öğretmen Vudi	N. Aktaş Sönmez	Hayat Okul
16.	Meslekler Aşçı Hamham	N. Aktaş Sönmez	Hayat Okul
17.	Meslekler Polis Sampi	N. Aktaş Sönmez	Hayat Okul
18.	Pudino Babasına Yardım Ediyor	Y. Mimir Altunok	Damla Yayınları
19.	Pudino Meyve Şenliğinde	Y. Mimir Altunok	Damla Yayınları
20.	Pudino Paylaşmayı Seviyor	Y. Mimir Altunok	Damla Yayınları
21.	Pudino Kardeşiyle Oynuyor	Y. Mimir Altunok	Damla Yayınları
22.	Efe ile Ece Meslekler	F. Yaman Coşar	Erdem Yayınevi
23.	Efe ile Ece Misafirlikte	F. Yaman Coşar	Erdem Yayınevi
24.	Efe ile Ece Piknikte	F. Yaman Coşar	Erdem Yayınevi
25.	Canavar Kardeşler- Canavar Kalbi	Merve Gülcemal	Cezve Yayınları
26.	Canavar Kardeşeler- O benim Trenim	Merve Gülcemal	Cezve Yayınları
27.	Canavar Kardeşler- Sevimli Canavar Abi Oluyor	Merve Gülcemal	Cezve Yayınları
28.	Aferin Güzel Oğluma- Yaz Mevsimi	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk
29.	Aferin Güzel Oğluma- Küçükleri Sevmek	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk
30.	Aferin Güzel Oğluma- Su Tasarrufu	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk
31.	Aferin Güzel Oğluma- İlyardım	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk
32.	Aferin Güzel Oğluma- Parkta	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk
33.	Aferin Güzel Oğluma- Misafirlikte	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk
34.	Aferin Güzel Oğluma- Doktorda	Azam Tabbarayı	Nar Çocuk

Tablo 1’e göre araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Hayatın İçinden kategorisindeki 34 adet dijital kitap 12 farklı yazara ait olup, 9 farklı yayınevi tarafından yayınlanmıştır.

Veri Analiz Yöntemi

Araştırmada veri analizi yöntemi olarak içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi tekniği, çok sayıda nitel verinin temel tutarlılıklarını ve anlamlarını belirlemek, bir anlamda örüntü oluşturmak amacıyla nitel verileri azaltma veya anlamlandırma girişimidir (Patton, 2014). İncelenen kitaplar kahramanların cinsiyet, meslek, kişilik özellikleri, kullandıkları materyaller ve aksesuarlar olarak dört ayrı kategoride incelenmiştir. Yapılan içerik analizinde önce bu kategoriler oluşturulmuştur. Bu nedenle araştırmada genelden özele doğru bir analiz sırası mevcuttur. Tüm bu kategoriler hem görsel hem de metinsel olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte kitaplar, veri toplama aracı başlığı altında verilen inceleme kriterleri de göz önünde bulundurularak

değerlendirilmiştir. Kitapların analizlerinde her iki araştırmacı da fikir birliği açısından hem metinler hem de görselleri birlikte incelemişlerdir. Tüm bunlar araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğine olumlu anlamda etki eden faktörlerdir. İnceleme formundaki veriler daha sonra bilgisayar ortamında Excel programına aktarılmış ve tabloluşturulmuştur.

Bulgular

Tablo 2. İncelenen Kitaplardaki Kahramanların Cinsiyete Göre Dağılımı

Kitabın Adı	Kadın Karakter (f)	Erkek Karakter (f)
1. Hoş geldin Oya	19	15
2. Sevgiyi Görmek	25	31
3. Mavi Gaki	1	41
4. Yağz' ın Doğum Günü	15	16
5. Güneşli Günler	4	13
6. Haydi Sevgi Örelim	12	17
7. Mutlu Nasıl İyileşecek?	15	1
8. Süper Ajan	10	18
9. Saçlarımı Kestirdim	-	16
10. Dinozor	-	17
11. Düş Gezgini	-	16
12. Meslekler Çiftçi Mumu	13	3
13. Meslekler Bakkal Tosun	8	34
14. Meslekler Yazar Nana	21	19
15. Meslekler Öğretmen Vudi	28	16
16. Meslekler Aşçı Hamham	4	34
17. Meslekler Polis Sampi	13	56
18. Pudino Babasına Yardım Ediyor	1	21
19. Pudino Meyve Şenliğinde	7	21
20. Pudino Paylaşmayı Seviyor	16	22
21. Pudino Kardeşiyle Oynuyor	19	18
22. Efe ile Ece Meslekler	6	5
23. Efe ile Ece Misafirlikte	7	7
24. Efe ile Ece Piknikte	9	4
25. Canavar Kardeşler- Canavar Kalbi	11	29
26. Canavar Kardeşeler- O benim Trenim	1	30
27. Canavar Kardeşler- Sevimli Canavar Abi Oluyor	17	38
28. Aferin Güzel Oğluma- Yaz Mevsimi	4	12
29. Aferin Güzel Oğluma- Küçükleri Sevmek	13	10
30. Aferin Güzel Oğluma- Su Tasarrufu	5	12
31. Aferin Güzel Oğluma- İlyardım	7	13
32. Aferin Güzel Oğluma- Parkta	23	28
33. Aferin Güzel Oğluma- Misafirlikte	16	20
34. Aferin Güzel Oğluma- Doktorda	5	15
Toplam	355	737

Tablo 2 incelenen kitaplardaki karakterlerin cinsiyet dağılımını göstermektedir. Tablo 2'ye göre incelenen kitaplardaki karakterlerin 355'inin kadın, 737'sinin erkek olduğu tespit edilmiştir. Tablo 2'den de görülebileceği gibi, erkek karakterlerin kullanımı daha yüksek bir önceliğe sahiptir. Bu kitaplardan "Meslekler- Voodoo Öğretmeni" (f=28) en fazla kadın karaktere sahip kitap olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca "Meslekler- Polis Sampi" (f=56) kitabının en çok erkek karakter içerdiğini tespit edilmiştir. Ayrıca en az kadın karakterin olduğu kitaplar Saçımı Kesttim (f=0), Dinozor (f=0) ve Düş Gezgini (f=0) olurken, kitabın en az erkek karakter sayısı ise "Mutlu Nasıl İyileşecek?" (f=0). Aşağıda bu sonuçların bazı örnek resimleri verilmiştir.

Resim 1. Meslekler- Öğretmen Vudi, Hayat Okul Yayınları.

Resim 1'de, Tablo 2' ye göre kadın karakterin (f=28) en fazla olduğu kitap yer almaktadır. Bu kitapta erkek karakterler 16; kadın karakterler ise 28 kez bulunmuşlardır. Bu bağlamda öğretmenlik mesleği ile ilgili olan bu kitaptaki bulgular göre öğretmenlik mesleğinin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak daha çok kadınlarla ilişkilendirildiği söylenebilir.

Resim 2. Meslekler- Polis Sampi, Hayat Okul Yayınları.

Resim 2’de, Tablo 2’ ye göre erkek karakterin (f=56) en fazla olduğu kitap yer almaktadır. Bu kitapta kadın karakterler 13, erkek karakterler ise 56 kez bulunmuşlardır. Bu bağlamda polislik mesleği ile ilgili olan bu kitaptaki bulgulara göre polislik mesleğinin toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun olarak daha çok erkeklerle ilişkilendirildiği söylenebilir.

Tablo 3. İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kadın ve Erkek Karakterlerin Mesleklerinin Dağılımı.

Meslekler	Kadın (f)	Erkek (f)
Öğretmen	2	1
Ev Emekçisi	17	1
Çiftçi	1	2
İş İnsanı	1	1
Bahçıvan	-	3
Palyaço	-	1
Doktor	3	3
Eczacı	-	1
Ajan	-	1
Berber	-	1
Okçuluk	-	1
Astronot	-	1
Fırıncı	-	1
Mucit	-	1
Kuş bilimci	-	1
Oyuncak Tamircisi	-	1
Yazar	-	1
Editör	-	1
Ziraat Mühendisi	-	1
Bakkal	-	1
Sütçü	-	1
Yumurtacı	-	2
Okul yöneticisi	-	1
Boyacı	-	1
Aşçı	-	3
Polis	-	1
Otobüs Şoförü	-	2
Sağlık Personeli	-	1
Kırtasiyeci	-	1
Veteriner Hekim	1	-
Koku Uzmanı	1	-
Oyuncakçı	1	2
Güvenlik görevlisi	-	1
Denetçi	-	1

İncelenen kitaplardaki kadın ve erkek karakterlerin mesleki dağılımları Tablo 3’ te verilmiştir. Dolayısıyla incelenen kitapların kadınlarla ilgili toplam 10 farklı meslek içerdiği görülmektedir. Bu mesleklere ilişkin olarak kadın karakterlerin çoğunlukla ev emekçisi (f=17), öğretmen (f=2) meslekleriyle ilişkilendirildiği; erkek karakterlerin ise toplam 30 farklı meslekte, çoğunlukla da bahçıvan (f=3), aşçı (f=3), doktor (f=3) meslekleriyle ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Tablo 3’ te görüldüğü üzere kadınların genellikle ev ile ilgili işlerde yer aldığı belirlenmiştir. Buna göre incelenen TRT Çocuk E- Kitaplığı “Hayatın İçinden” kategorisindeki kitaplarda erkek karakterlerin daha çeşitli olduğu ve daha fazla meslekle ilişkilendirildiği bulunmuştur. Ayrıca çiftçi, iş insanı, palyaço, eczacı, ajan, berber, okçu, astronot, gezgin, arkeolog, fırıncı, mucit, kuş bilimci, oyuncak tamircisi, yumurtacı, ziraat mühendisi, bakkal, sütçü, öğretmen, okul müdürü, boyacı, polis, otobüs şoförü, sağlık personeli, kırtasiyeci, oyuncakçı mesleklerinde erkek karakterlere yer verildiği görülmektedir. Dışarıda icra edilen mesleklerin tamamında erkek karakterlerin görünürlüğü ön plana çıkmaktadır. “Efe ile Ece” isimli

set dışındaki tüm set ve sete bağlı olmayan kitaplar meslekler konusunda kalıp yargı ve eşitsizliğe dayalı şekilde hazırlanmıştır.

Resim 3. Aferin Güzel Oğluma- Yaz Mevsimi, Nar Çocuk

Tablo 3' e göre kadınların çoğu (f=17) ev ortamında resmedilmiştir. Resim 3'te çocuğunu banyonun kapısında çoraplarla bekleyen anne çizimi ise; geleneksel bir şekilde kadınlara toplum tarafından yüklenen kalıplaşmış cinsiyet rollerini göstermektedir.

Resim 4. Pudino- Babasına Yardım Ediyor, Damla Yayınları.

Resim 4' te görüldüğü gibi kadın karakterlerin çoğunlukla ev içinde çizilmesinin aksine erkek karakterler çoğunlukla dış ortamda ve farklı meslek türlerinde resmedilmiştir. Bu durumun toplumdaki geleneksel aile yapısına ve kalıplaşmış cinsiyet rollerine uygun olarak yansıtıldığı söylenebilir.

Resim 5. Efe ile Ece- Misafirlikte, Erdem Yayınları

Resim 5’ de geleneksel olmayan cinsiyet rollerine örnek gösterilebilecek, erkek çocuklarının da evcilik oyuncakları ile oynayabileceğini resmeden örnek bir kitap görülmektedir. Ancak kitapta geçen “Efe zaman zaman annesine mutfakta yardım ederdi.” ifadesi ile mutfakla ilgili işlerin sadece kadınlara/annelere ait bir işmiş gibi verilmesi ve diğer kişilerin onlara yardım etmesi söz konusudur. Eşitlikçi cinsiyet rollerinde mutfak işleri kadın ve erkeğin her ikisine de ait olabilecek işler olarak düşünülür ve işbirliği içinde gerçekleştirilirler.

Tablo 4. İncelenen Kitaplarda Yer Alan Kadın ve Erkek Karakterlerin Dış Görünüşü/ Aksesuarlarının İncelenmesi

Dış görünüş / Aksesuar	Kadın (f)	Erkek (f)
1. Baş örtüsü	2	-
2. Güneş gözlüğü	3	1
3. Kol çantası	2	-
4. Kolye	3	-
5. Toka	5	-
6. Kravat	-	1
7. Bıyık/ Sakal	-	8
8. Fes	-	1
9. Takke	-	1
10. Uzun elbiseler	7	-
11. Tulum	-	1
12. Aşçı şapkası	-	2
13. Mutfak önlüğü	1	-
14. Fular	1	-
15. Şapka	2	2
16. Stetoskop	-	1
17. Kalem/ Kitap/ Defter	3	1
18. Süpürge	1	-
19. Baston	-	1
20. Düdük	-	1
21. Telsiz	-	1
22. Tamir aletleri	-	2
23. Teleskop	-	1

24. Tırmık	-	1
25. Bahçe makası	-	1
26. Mikser	1	-
27. Evcilik oyuncakları	1	1
28. Parfüm şişeleri	1	-
29. Kamyon kepçe oyuncakları	-	1
30. Oyuncak bebek/ ayı	7	2
31. Oyuncak at	-	1
32. Uçurtma	1	3

Tablo 4' te incelenen kitaplarda kadın ve erkek karakterlerin dış görünüşleri ve kullandığı aksesuar/oyuncakları listelenmiştir. Buna göre incelenen kitaplarda kadınlar çoğunlukla uzun elbiseler (f=7) içinde gösterilmiş, erkeklerde ise fes, uzun sakal (f=8) gibi dış görünüş ve aksesuarlara yer verilmiştir. Ancak yer verilen bu dış görünüşlerde günümüz modern hayatına uyum sağlamamış eski dönemlerde kullanılan kıyafet ve aksesuarlar vardır. Çocuk karakterlerin oyuncak seçiminde ise genel olarak kız çocuklarında oyuncak bebek (f=7), evcilik oyuncakları (f=1); erkek çocuklarında ise kamyon, kepçe (f=2) ve uçurtmaya (f=3) yer verilmiştir.

Resim 6. Canavar Kardeşler- Sevimli Canavar Abi Oluyor, Cezve Yayınları.

Resim 7' de erkek karakterlerde geleneksel olarak nitelendirilebilen aksesuar ve dış görünüşün (fes ve uzun sakal) resmedildiği görülmüştür. Dedeler mavi ve gri renkli kıyafetlerle resmedilirken, babaanne çiçekli pembe renkli kıyafeti ve anneanne ise kalpli sarı kıyafeti ile toplumda kadına/erkeğe uygun görülen kalıp yargı haline gelmiş renkler ile resmedilmiştir.

Resim 7. Aferin Güzel Oğluma- Misafirlikte, Nar Çocuk

Resim 8’ de kadın karakterler çoğunlukla ($f=7$) uzun elbiselerle resmedilmiş, kadın karakterlerde farklı giyim tarzlarına neredeyse hiç yer verilmemiştir. Bununla birlikte resimde misafirlğe gidilirken çocukların bakımından geleneksel bir şekilde kadınların sorumlu olduğu görülmektedir. Her iki resimde de çocuklar annenin kucağındadır veya annenin elinden tutmaktadırlar. “Aferin Güzel Oğluma” kitap serisindeki tüm kitapların başlıkları aynı şekilde olup “Aferin Güzel Kızıma” şeklinde isimlendirilen ise bulunmamaktadır.

Tablo 5. İncelenen Kitaplarda Ön Plana Çıkar Kişilik Özelliklerinin Kadın Ve Erkek Karakterlere Göre Dağılımı.

Kişilik özellikleri	Kadın	Erkek
Mutlu	15	19
Düzenli	7	9
Hayalperest	2	1
Meraklı	-	2
Komik	2	1
Yardımsaver	6	8
Cesur	-	2
Karamsar	3	3
Özgüvenli	1	6
Telaşlı	2	2
Kıskanç	-	1
Önyargılı	-	-
Çekingen	-	-
Yetenekli	1	1
Araştırmacı	1	4

Tablo 5’de, incelenen kitaplarda öne çıkan karakter özelliklerinin kadın ve erkeklere göre dağılımı gösterilmiştir. Kadınlarda genel olarak mutlu ($f=15$), düzenli ($f=7$), yardımsaver ($f=6$) kişilik özellikleri ön plana çıkarken, erkeklerde ise; mutlu, düzenli, yardımsaver, özgüvenli ve araştırmacı kişilik özellikleri ön plana çıkmıştır. Tablo 5’ e göre olumlu olarak nitelendirilebilecek olan kişilik özelliklerinin daha çok erkek karakterlere atfedildiği görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Yapılan bu çalışmada, TRT Çocuk E-Kitaplığı “Hayatın İçinden” kategorisi içinde, “3-5 yaş çocuklarına yönelik toplam 34 adet e-kitap incelenmiştir. Kitapların 11 tanesi herhangi bir sete bağlı olmayıp diğer kalan 23 tanesi ise 5 farklı hikâye seti altında toplanmıştır. Araştırma sonucunda incelenen kitaplardaki karakterlerin görünürlüğü açısından bakıldığında 355’inin kadın, 737’sinin erkek olduğu belirlenmiştir. Kaynak ve Aktaş (2017) araştırdıkları kitaplarda kökleşmiş cinsiyet rollerinin hala var olduğunu fakat kitapların kısmen geleneksel anlayıştan ve kalıp yargılardan arınmış eşitlikçi bir anlayışı yansıttığını belirtmişlerdir. Batmaz’ın (2021) araştırmasında ise erkek görünürlüğünün kadın görünürlüğünden fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Mevcut çalışmanın bulguları, Kaynak ve Aktaş’ın (2017) bulgularıyla örtüşmemekte iken; Batmaz’ın (2021) bulguları ile uyumludur.

Ayrıca incelenen kitaplarda kadınlar 10 farklı meslek türünde gösterilirken, erkekler 30 farklı meslek türünde gösterilmiştir. Köseler’in (2009) incelediği kitaplarda da kadınlar 10 farklı meslek grubunda görülürken, erkekler 30 farklı meslek grubunda gösterilmiştir. Dilek’in (2014) incelediği kitaplardan, cinsiyet önyargısının bugün bile devam ettiği görülmektedir. Cinsiyet yanlılığı mesleklerde de belirgindir. Şeren’ in (2022) incelediği e-kitaplarda kadın karakterler iki farklı meslekte görülürken erkeklerin beş farklı meslekte resmedildiği görülmüştür. Şahin’ in (2021) araştırmasında kadınlar dokuz farklı meslekte resmedilirken erkeklerin on yedi farklı meslekte resmedildiği görülmüştür. Hareket’in (2023) yaptığı araştırmada da meslekler konusunda cinsiyet eşitsizliklerinin yoğun olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırmanın bulgularının, Köseler (2009), Dilek (2014), Şahin (2021), Şeren (2022) ve Hareket’in (2023) araştırmalarının sonuçları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Örneğin Şeren (2022) araştırmasında kitaplardaki karakterlerin kadın erkek görünürlük oranı ve resmedildikleri mekanlar açısından toplumsal cinsiyet eşitliğini destekler özelliklerde olduğu belirtmekle birlikte karakterlerin giyimleri, meslekleri, kullandıkları renkler, ve oyuncaklar bakımından ise kalıplaşmış geleneksel cinsiyet rollerini yansıttıklarını vurgulamıştır.

Karakterler, dış görünüşleri ve aksesuar açısından değerlendirildiğinde kadın karakterler; uzun elbiseler içinde, genellikle takı, toka ve çanta kullanırken; erkekler ise gömlek, kravat, gözlük, bıyık, uzun sakal, fes gibi cinsiyet kalıp yargılarının yoğun hissedildiği görünümünde resmedilmiştir. Davarcı’nın (2021) yaptığı araştırmada buradaki sonuçlara paralel olarak 1929-2018 yılları arasındaki din kültürü kitapları incelenmiş ve neticede toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yoğun bir şekilde kitaplarda kullanıldığı bulunmuştur. Şahin’ in (2021) yaptığı araştırmada, yine aynı şekilde cinsiyet kalıp yargılarını pekiştiren aksesuarlar kullanıldığı tespit edilmiştir. Buradaki sonuçlardan farklı olarak ise Hareket’in (2023) yaptığı araştırmada, karakterlerin dış görünüşlerinin toplumsal cinsiyet eşitlik ilkelerine uygun olduğu belirtilmiştir.

Mevcut araştırmada, kahramanların kişilik özellikleri olarak; kadınlar daha çok uyumlu, mutlu, yardımsever karakterlerde yansıtılırken, erkekler bu özelliklerin dışında araştırmacı ve özgüveni yüksek bireyler olarak yansıtılmıştır. Kahraman’ın (2019) incelediği kitaplarda da benzer şekilde kadınların olumlu, ılımlı, uyumlu olduğu ve toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Çelikten’in (2022) yaptığı araştırmada ise kitaplarda toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen karakter özelliklerine yer verildiği görülmüştür. Kadınlar; zeki, cesur, gözü kara ifadeleriyle tanımlanırken; erkeklerin ise iyi kalpli, duygusal, doğasever olarak tanımlandığı görülmüştür. Mevcut araştırmanın sonuçları, Kahraman’ın (2019) araştırmasının bulgularıyla örtüşürken; Çelikten’in (2022) araştırmasının sonuçlarıyla farklılıklar içermektedir.

Yener (2020) araştırmasında toplumsal cinsiyet rolleri açısından, okul öncesi resimli kitapların metin ve görsel içeriklerini incelemiştir. Kitap seçme aşamasında, aktif görev yapan 50 okul öncesi öğretmenine, sınıfta en sık okudukları kitaplar sorulmuş; alınan cevaplar neticesinde, büyük bir çoğunluğunun ödüllü kitaplardan oluştuğu tespit edilmiştir. Aynı yazar ve illüstratörün en sevilen 9 hikâye kitabı incelenmiştir. Araştırma sonucunda, söz konusu kitapların toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde oluşturulduğu ve bu anlamda olumlu nitelikte oldukları ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmanın bulguları ile Yener’in (2020) bulgularının farklı olmasının nedeni, Yener’in (2020) araştırmasına dahil ettiği kitapların çoğunun ödüllü kitaplardan oluşması olabilir. Bu kitaplar ödül alabilecek nitelikte oldukları için yazılırken/resmedilirken cinsiyet eşitliğine de dikkat edilmiş olması olasıdır.

Çocuk edebiyatında kahramanlar, çocuklar için vazgeçilmezdir. Kahramanın cinsel rolü ile onun görsel ve işitsel metinlerdeki temsili/inşası, çocukların taklit edebilecekleri rol modelleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda çocuk edebiyatında cinsel rollerin modern hayatın gereklerine göre tasvir edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Kadın ve erkeğe atfedilen değer ve önem arasında fark olmaması önemlidir. Bu kitapların,

cinsiyet ayrımı gözetmeyen, çocukların kişiliklerini keşfetmelerine ve geliştirmelerine yardımcı nitelikte olması gerekmektedir. Bu nedenle kitapların geleneksel cinsel kimlik kavramlarına dayalı yargılar içermemesi gerektiğine inanılmaktadır (Sunucu, 2002). TRT Çocuk E- Kitaplığı “Hayatın İçinden” kategorisi içindeki üç kitaptan oluşan “Efe ile Ece” serisi dışında kalan tüm set ve sete bağlı olmayan kitapların tamamında toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine uygun olmayan resimler ve metinler tespit edilmiştir. Araştırmada dikkat çeken önemli bir konu da araştırılan kitapların yazarlarının neredeyse tamamının kadın olmasıdır. Ancak bu yazarların cinsiyet eşitliğine duyarlı olmaları beklenirken, kitaplarda eşitsizliğe dayalı pek çok ifade ve resme rastlanmıştır.

Öneriler

- Eşitlik ilkesine uygun yeni kitapların kütüphaneye eklenmesi tavsiye edilebilir.
- E-kitapların daha çok çocuğa ulaştığı düşünülerek pek çok kriterden geçmiş olan ödüllü kitaplara yer verilebilir.
- Ebeveynler e-kütüphanedeki kitapları önceden inceleyerek çocuklarını bu konuda yönlendirebilirler.
- TRT Çocuk E- Kütüphanesi’ne seçilecek olan kitaplar belirlenirken, bu alanda yapılmış araştırmalar incelenebilir. Araştırma sonucu toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun olduğu düşünülen kitaplar öncelikli değerlendirmeye alınabilir.
- Çocuk kitapları basımı yapan yayınevleri TRT Çocuk E- Kütüphanesi çatısı altında bir araya gelerek çocuk kitapları kriterlerine uygun ve dolayısıyla cinsiyet eşitliğine duyarlı kitapların çocuklara ulaşması konusunda birlikte çalışabilirler.
- Bu araştırmada TRT Çocuk E-Kütüphanesi’nin “Yaşamın İçinden” kategorisindeki kitaplar incelenmiştir. Gelecek araştırmalarda diğer kategorilerdeki kitaplar da toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenebilir.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun olan e-kitapların kapaklarında ya da künyelerinde “toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uygun” ibaresi yer alabilir.
- E-kitapları kullanan ebeveyn ve çocukların katılımcı olarak yer alacağı nicel, nitel veya karma yöntem araştırmaları geliştirilebilir.
- TRT Çocuk E-Kütüphanesinin diğer e-kitapları da incelenerek farklı araştırmalar tasarlanabilir.

Kaynakça

- Akkaya Alıcı, Y. (2022). *Okul Öncesi Çocuklar İçin E-Kitap ile Bütünleştirilmiş Sürdürülebilirlik Eğitimi..* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Aktaş Arnas, Y. (2005). 3-18 Yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), 59.
- Akyüz, A. Ve Akbaytürk, T. (2006). *Konsorsiyumlarda Elektronik Kitap Sağlama Modelleri ve Türkiye Örneği: eBrary.* İçinde; “Türkiye’ de İnternet” Konferansı Bildirileri. 21- 23 Aralık 2006, Ankara, 227- 234.
- Avelar, D., Dore,R.A., Schwichtenberg, A.J., Roben, C.K.P., Pasek, K. H., Golinkof, R. M., (2022). Children and parents’ physiological arousal and emotions during shared and independent e-book reading: A preliminary study. *International Journal of Child- Computer Interaction*, 33, 100507.
- Aytaş, G. (2003) Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları.* <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16954/177005>. (Erişim Tarihi: 08.05.2023)
- Bağçeli Kahraman, P. ve Özdemir, H. (2019). Resimli Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 64 - 85. 10.29329/mjer.2019.185.4.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?. *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, Cilt 5, Sayı 2, 368-388.
- Batmaz, Ö. (2021). Resimli çocuk kitaplarında toplumsal cinsiyet eşitliğine bir bakış. *Gaziantepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-18.

- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Bozkurt Yükçü, Ş., İzoğlu Tok, A. ve Bencik Kangal, S. (2019). Çocuk edebiyatının geldiği son nokta: Okul öncesi dönem resimli e-kitaplara gelişimsel bir bakış. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3, (1), 139-164.
- Bozkurt, A. ve Bozkaya, M. (2013). Etkileşimli E- Kitap: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Akademik Bilişim*, 2013.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Coşkun Sayer, R., (2007). *Çocuk Kütüphanelerinde Elektronik Yayınların Kullanımı ve Yaygınlaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Çakmak Güleç, H. Ve Geçgel, H. (2012). *Çocuk Edebiyatı: Okul Öncesinde Edebiyat ve Kitap*. (İkinci Baskı). Kriter Yayınevi.
- Çatal, D. (2008). *Çocuk Hikaye Kitaplarının E-Kitap Olarak İnternet Ortamında Yapılandırılması ve Billur Köşk İle Elmas Gemi Masalı İçin Uygulama Çalışması*. [Sanatta Yeterlilik]. Hacettepe Üniversitesi.
- Çelikten, H., (2022). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yeniden İnşası Sürecinde Masallar: “Eşit Masallar” Örneği. *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:5, Sayı:3, 738 – 751.
- Çocuk ve Gençlik Derneği (bt). *Yılın En İyi Resimli Öykü Kitabı Ölümleri*. <https://cgyd.org/> (Erişim Tarihi: 18.04.2023)
- Daş, A., Yıldırım, G., Bölen, M. C., ve Çeliker, O. (2013). *Etkileşimli e-kitapların tasarım aşamalarının incelenmesi ve tasarım farklılıklarının belirlenmesi*. Akademik Bilişim 2013 – XV. *Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 23-25 Ocak 2013 – Akdeniz Üniversitesi, Antalya*.
- Davarcı, Y. & Zengin, Z. S. (2021). Din Dersi Ders Kitapları Görsellerinde Toplumsal Cinsiyet Üzerine Bir Analiz. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 0 (12) , 283-300 . DOI: 10.53112/tudear.981599.
- De Jong, M. (2003). How Well Studied are Elektronik Books to Supporting Literacy? *Journal of Early Childhood Literacy*, 3(2).
- Demirel Uzun, F. (2019). *Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Etkileşimli Elektronik Kitaplar İçin Tasarım Kurallarının Belirlenmesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Dilek, A. (2014). 4-6 Yaş Çocuk Öykülerindeki Kadın Kahramanların Mesleksel Analizi. *Journal Of Qafqaz University*, 2(1), 94-102.
- Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal- Psikolojik Açıklamalar*. Remzi Kitabevi.
- Ersan, M. (2016). Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; biçim ve içerik özellikleri üzerine bir inceleme. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 6(2), 148 - 158.
- Eşitbiz. (2022). *Öğretmen Uygulama Kitapçığı*. Öğretmen Akademisi Vakfı. orav.org.tr
- Gemici, H. (2000). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*. Kök Yayıncılık.
- Gökmen, B. (2017). *Ödüllü Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Bakımından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Hareket, D., ve DüNDAR, H. (2023). Çocuk Hikâye Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Unsurları: Ayşegül Kitap Serisi Örneği *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 8-37.
- İpşiroğlu, Z. (1997) *Eğitimde Yeni Arayışlar*. Adam Yayıncılık.
- Kaynak, D. (2017). *Okul Öncesi Hikâye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi.

- Kaynak, D., & Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, (72), 67-86.
- Kirişçigil Doğan, F. (2012). *Okul Öncesi Dönemde Masal Öğretiminde İnsancıl (Hümanist) ve Teknolojik (E-Kitap) Yöntemlerinin Karşılaştırılması*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Korat, O., ve Shamir, A. (2008). The educational electronic book as a tool for supporting children's emergent literacy in low versus middle SES groups. *Computers and Education*, 50(1), 110-124.
- Köseler, F. (2009). *Okul Öncesi Öykü ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Olgusu*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Adnan Menderes Üniversitesi.
- Küçüköğlü, E. (2020). *Okul Öncesi İşitsel İşleme Testi (İşte)'Nin Geliştirilmesi ve E-Kitap Materyallerinin 60-72 Aylık Çocukların İşitsel İşleme Becerine Etkisinin İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Marshall, N. L., Robeson, W. W., & Keefe, N. (1999). *Gender Equity in Early Childhood Education*. *Young Children*, 54(4), 9–13. <http://www.jstor.org/stable/42727654>
- Navaro, L. (1999). *Tapınağın Öbür Yüzü*. Remzi Kitabevi.
- Odabaş, H. (2019). İnteraktif E-Kitapların Okul Öncesi Çocukların Öğrenme Becerilerine Yansımaları. İçinde; *İkinci Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu: Çocuk Kütüphanelerinde Okul Öncesi Dönem*, 16-19 Ekim 2019, İstanbul.
- Önder, I. (2010). *Elektronik Kitap Olgusu ve Türkiye'de Durum*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özel, E. N. (2020). *Yaratıcı Endüstrilerde Çocuklara Yönelik Etkileşimli E-Kitapların Tasarım Öğelerinin Değerlendirilmesi*. [Sanatta Yeterlilik]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. (Çev. Ed. M. Bütün & S. B. Demir). Pegem Akademi.
- Sak, R., Sak, İ. T. Ş., Şendil, Ç. Ö., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Sever, S. (2002). Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet (Milli Eğitim Temel Yasası ve Çocuk Haklarına Dair Sözleme Bağlamında Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35, 1-2.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2011). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu, 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 05- 07 Ekim 2011, Ankara, 691- 703.
- Sever, S. (2012). Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakter Çerçevesinin Oluşturulmasında Cinsiyet Rollerinin Sunuluşu. İçinde; 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 05- 07 Ekim 2011, Ankara, 691- 703.
- Shamir, A., & Korat, O. (2015). Educational electronic books for supporting emergent literacy of kindergarteners at-risk for reading difficulties—What do we know so far?. *Computers in the Schools*, 32(2), 105-121.
- Şahin, D. (2021). *Tübitak Popüler Bilim Yayınları 3-6 Yaş Çocuk Kitaplığının Toplumsal Cinsiyet Yönünden İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Şahin, D. & Özyaydınlı, B. (2023). Tübitak Resimli Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi . *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 36 (1) , 255-285 . DOI: 10.19171/uefad.1171382
- Şenol, N. (2000). *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik*. Kök Yayıncılık

- Şeren, N., Aydoğmuş, M. ve Ateş, S. (2022). Resimli Çocuk Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Okuyan Balık Elektronik Kütüphanesi Örneği. *Abi Evran Üniversitesi Karşelir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 2399-2440.
- Tür, G. ve Turla, A. (1999). *Okul Öncesinde Çocuk, Edebiyat ve Kitap*. Ya-pa Yayınları.
- UNICEF (2017). *Gender equality: Glossary of terms and concepts*.
<https://www.unicef.org/rosa/media/1761/file/Genderglossarytermsandconcepts.pdf>
- Yalçıntaş-Sezgin, E. Ve Ulus, L. (2017). The early literacy at preschool education: The book or the e-book?. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 16(4), 77-83.
- Yener, T. (2020). *Okul Öncesi Hikâye Kitaplarındaki Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Kitabın Metinsel İçeriği ve Kitabın Resimleri Açısından İncelenmesi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Taşdemir, C. ve Ata Doğan, S. (2023). Çocuklar için Bir E-Kitap Uygulaması: TRT Çocuk Kitaplık. *Türk Kütüphaneciliği*, 37(1), 29-50.

EXTENDED SUMMARY

It has taken a long time to understand the importance of literature and books in child education, especially early childhood education. Although early childhood is considered a short period in human life, it is an important period in terms of influencing and shaping. Books can have a lasting impact on all areas of a child's development. It is thought that it is important to give children works appropriate to their age and development during early childhood, when books are the most interesting. Inappropriate books can do more harm than good to children. However, giving a child a book containing intriguing characters, events, pictures and visual elements increases his or her interest in the book (Güleç and Geçgel, 2012). Books according to Yörükoğlu (1985) and Children and Youth Publications Association (YPA) Best Illustrated Story Book of the Year criteria; In terms of literary and visual quality; According to the child, it should have characteristics that glorify universal and human values, be free of didacticism, be creative, enrich the imagination, have a language that is understandable to children, do not contain long descriptions, be respectful of differences, be unprejudiced, use the senses sufficiently, have visual aesthetics, and portray male and female characters in a proportional manner.

Providing children with gender-equitable early childhood education is an important first step towards ensuring their equal access to rights and responsibilities in adulthood (Marshall et al., 1999). Children's books present the ideologies, values, and beliefs of the dominant culture, including gender ideologies and scripts. Therefore, while children learn to read, they also learn culture. Learning to read is part of the socialization process and an important mechanism by which culture is transmitted from generation to generation (Batmaz, 2021).

In addition to printed books in children's literature, electronic books have also become very popular with technological advances. E-books have different definitions and sometimes there is conceptual confusion. In its broadest sense, an e-book can be defined as "a computer that displays and uses media formats such as text, images, movies and sound through various protocols and software used in this environment" (Akyüz and Akbaytürk, 2006:9). About digital books; Converting printed books into e-books (Çatal, 2008), the effectiveness of e-books on children's development (Odabaş, 2009), comparing printed books and e-books (Kirişçigil Doğan, 2012), determining the rules to be followed when designing e-books (Demirel Uzun, 2019), developing e-books to evaluate auditory processing skills for preschool children (Küçüköğlü, 2020), researching the effectiveness of e-books on environmental sustainability, (Akkaya Nakit, 2022), investigating the usefulness of the TRT Child E-Library application (Yıldız Taşdemir and Ata Doğan, 2023) have been determined to be many studies.

However, only one study was found on gender equality in digital books. E-books in the Reading Fish Digital Library, which is aimed at primary school children; The characters' clothing, professions, items/toys they use, and colors were examined and it was determined that stereotypical traditional gender roles were at the forefront in these respects. Books written for preschool children by children's literature writers; They are expected to contribute to the literature by examining how male and female gender roles are depicted and whether they comply with the universal scale (Sever, 2012: 693). Because it is thought that it is necessary to make various regulations in order to provide a world where children are not discriminated against since birth and everyone lives under equal conditions. First of all, it seems necessary to review the books in which children learn to socialize and meet the characters they take as role models and rearrange them according to the principles of equality. In the light of this information, in order to contribute to the relevant literature, e-books appealing to the 3-5 age group in the "From Life" category of TRT Child E-Library, one of the largest digital libraries in Turkey, were examined taking into account the principles of gender equality.

Books on gender equality in the "From Life" category of TRT Child Electronic Library were examined and document analysis, one of the qualitative research methods, was used. TRT Child Library application is a digital library application developed for children of preschool and primary school age. In the application, there are books classified under the titles "From Life", "Curious Scholar", "Our Tales", "Nature's Tale" and "Our Heroes". In the research, e-books are limited to the "From Life" category, which presents sections from social life, as they will be evaluated on gender equality. In the research, since an e-book review will be conducted in terms of gender equality, the "From Life" category, which is thought to yield more findings on gender, was preferred by purposeful sampling method from books in five different categories in the TRT Child E-Library.

While collecting this information, the books were read more than once, a literature review was conducted, expert opinions were consulted, and the Year's Best Illustrated Story Books Criteria (ÇGYD, bt) were used. The study group of the research consisted of 34 books for 3–5-year-old children in the "From Life" category in the TRT Child e-library. In this research, case study was used as the research design and descriptive analysis was preferred as the data analysis technique.

In the research, a total of 34 e-books for 3–5-year-old children were examined within the TRT Child E-Library "From Life" category. 11 of the books are not affiliated with any set, and the remaining 23 are collected under 5 different story sets. As a result of the research, it was determined that 355 of the characters in the books examined were female and 737 were male. In addition, in the books examined, women are shown in 10 different profession types, while men are shown in 30 different profession types. In the books examined by Köselçer (2009), women are seen in 10 different occupational groups, while men are shown in 30 different occupational groups. When the characters are evaluated in terms of their appearance and accessories, female characters; in long dresses, often when using jewelry, buckles and bags; men, on the other hand, are depicted in looks that strongly reflect gender stereotypes, such as shirts, ties, glasses, moustache, long beards and fez. In the research, the personality traits of the heroes are; while women are reflected as more harmonious, happy and helpful characters, men are reflected as researchers and individuals with high self-confidence, apart from these characteristics. An important issue that draws attention in the research is that almost all of the authors of the books researched are women. However, while these authors were expected to be sensitive to gender equality, many expressions and images based on inequality were found in the books.